

Sindikati i političke

stranke - slučaj

Laburističke partije u

Velikoj Britaniji

Autor: Karlo Jurak

Izvor:

<http://radnickaprava.org/tekstovi/clanci/karlo-jurak-sindikati-i-politicke-stranke-slucaj-laburisticke-partije-u-velikoj-britaniji> 10.3.2017.-

Karlo Jurak analizira povijest odnosa Laburističke partije i sindikata u Velikoj Britaniji – uspjehe, neuspjehe i stranputice. Analizirajući ovu povijest i posebno uzimajući u obzir nedavne uspjehe Jeremyja Corbyna, Jurak nastoji ponuditi odgovor na najveći problemski zadatak hrvatske sindikalno-političke scene: kako razriješiti nepostojanje poveznica između sindikata i političkih stranaka ljevice?

Odnos političkih stranaka i sindikata tema je koja je u domaćoj javnosti pokrivena uglavnom u okolnostima predizbornih i postizbornih pregovora s ciljem da obje strane više-manje zadovolje vlastite partikularne interese – određena politička stranka da dobije političke poene od sindikata i radništva te da očuva socijalni mir, sindikati (predstavljeni uglavnom velikim središnjicama) da se pred predstavnicima politike pokažu kao borci za radništvo bez obzira na efemerni i kratkosežni karakter takvih pregovora. Sintagma „socijalni dijalog“ prevladavajuća je u tim odnosima te se rijetko ili vrlo rijetko uopće spominje nešto izvan toga, a kamoli subverzivnije djelovanje sindikata. Dakle, radi se o izvanjskom odnosu uslijed kojega se ni ne postavlja pitanje o organskoj vezi između neke političke

stranke i sindikata. Dijelom je to posljedica procesa koje su prolazili sindikati u prvoj fazi tranzicije, odnosno restauracije kapitalizma, a dijelom i posljedica nastanka političkih stranaka izvan konteksta određenih socijalnih borbi koje su bile zatomljene ratnim okolnostima i pretvorbena-privatizacijskim procesom. Kao posljedicu imamo „apolitične sindikate“ i političke stranke koje nemaju bazu u sindikatima.[1]

Laburisti - nastanak, razvoj i transformacije

Iako je situacija u Hrvatskoj specifična iz više razloga, o čemu bi se mogla razviti zasebna tema, cilj je ovog teksta pokazati, prije svega na primjeru Laburističke partije u Velikoj Britaniji, da odnos između sindikata i političkih stranaka može biti mnogo uži i organski. Štoviše, gledajući ukupni kontekst, naročito europski, to nije izuzetak nego pravilo što se tiče lijevih i nominalno lijevih stranaka. Laburistička partija u Velikoj Britaniji nastala je na samom kraju 19. stoljeća iz potrebe reprezentacije interesa radničke klase. Na Kongresu sindikata 1899. godine izražena je potreba za ujedinjenjem svih ljevičarskih organizacija s ciljem financiranja parlamentarnih zastupnika koji bi u vrhovnom zakonodavnom domu reprezentirali interese radnika. Taj inicijalni korak mnogo nam govori i o sadržaju i o formi sindikalno-političkoga rada: uvođenje političke borbe za radnička prava koja nadilazi pojedinačne radne sektore i grane te korištenje šire sindikalne infrastrukture radi pomoći političkim zastupnicima radničke klase. Nadalje, sindikalna infrastruktura, kadrovska baza i financijska osnova predstavljaju temelje za učinkovito predstavljanje radničke klase na najvišoj nacionalno-političkoj razini. Unatoč solidnim organizacijsko-infrastrukturnim uvjetima, Laburistička partija ipak nije skrenula na kurs revolucionarnog socijalizma, što se jasno vidi u dvadesetim godinama nakon uspjeha Oktobarske revolucije - lider laburista Ramsay MacDonald protivio se generalnom štrajku 1926. godine smatrajući kako je najispravniji način borbe za radnička prava elektoralistički. Time su se jasno mogle uvidjeti nedostatnosti ovakve radničke politike, o čemu će više riječi biti kasnije kada

budemo govorili o konzervativnom protuudaru. Drugim riječima, bez obzira na organsku vezu s radničkim organizacijama i sindikatima, ovakva politika nije stremila izlasku izvan okvira parlamentarno-demokratske forme. Važna godina za laburiste i radnički pokret u Velikoj Britaniji je 1945. kada laburisti pobjeđuju konzervativce na čelu s Winstonom Churchillom i premijer postaje Clement Attlee. U tim prvim poratnim godinama laburistička vlada razvija socijalne programe koji će do dan-danas zadržati ogroman značaj, unatoč tačerištkom desantu na njih osamdesetih godina.[2] To uključuje stvaranje Nacionalnog zdravstvenog sustava (NHS, National Health Security)[3], organizirane javne radove s ciljem postizanja pune zaposlenosti i povećanja agregatne potražnje, nacionalizaciju čeličana, nacionalizaciju željeznica, izgradnju socijalnih stanova itd. Mnogi od tih socijalnih pothvata bili su isprekidani vlašću konzervativnih vlada, no kontinuitet izgradnje socijalne države nastavio se ipak sve do tačerijske konzervativne kontrarevolucije osamdesetih godina.

Njezin najveći učinak na laburiste odnosi se na njihovu pogubnu transformaciju u stranku koja pristaje uz neoliberalni konsenzus[4] te koja u potpunosti napušta socijaldemokratski program utkan u same njezine korijene - riječ je o projektu New Labour koji je i sama Margaret Thatcher opisala kao svoj najveći uspjeh.[5] Slabljenje veze sa sindikatima i radničkom bazom, zauzimanje agresivnog vanjskopolitičkog stava u neokonzervativnom ruhu te donošenje antiradničkih zakona biva glavno obilježje laburističke vladavine od 1997. do 2010. godine pod vodstvom Tonyja Blaira i Gordona Browna. Preuzimanje stranačkog vodstva od zagovornika takve politike ostavilo je ogromne posljedice po Laburističku partiju, što se vidi i danas kada je kormilo preuzeo konačno ljevičar Jeremy Corbyn.

Jeremy Corbyn i lijevi zaokret

Corbynovo preuzimanje čelne pozicije u Laburističkoj partiji označava raskid s kursom New Laboura, ali ne označava odmah i mogućnost vraćanja laburista na pozicije koje su

zauzimali u slavnim danima borbe za radnička prava.

Upravo naprotiv, problemi koji su danas i više nego očiti u Laburističkoj partiji ukazuju nam da su mreže odnosa u jednoj tako velikoj političkoj stranci mnogo složenije te da je učinak stranačke desnice, koja je više godina držala sve konce u svojim rukama, znatno pogubniji nego što se to čini nakon Corbynove uvjerljive pobjede na unutarstranačkim izborima.[6]

No, osvrnimo se na uvjete Corbynove pobjede na unutarstranačkim izborima. Corbyn je biran u dva navrata – prvi put u kasno ljeto 2015., a drugi put početkom jeseni prošle godine nakon što su mu na ljeto laburistički parlamentarni zastupnici izglasali nepovjerenje nakon Brexita. Prvi put je s 59,5% glasova pobijedio protukandidate Andyja Burnhama, Yvette Cooper te Liz Kendall, a drugi put je sa 61,8% pobijedio Owena Smitha. Pored samih brojki ovdje je interesantnija struktura Corbynovih glasača. Naime, pravo glasa na unutarstranačkim izborima u Laburističkoj partiji nemaju samo punopravni članovi, već i pridruženi članovi poput sindikalnih simpatizera koji imaju tradicionalnu vezu s laburistima te čak i registrirani podržavatelji.[7] Upravo je u kategoriji potonjih Corbyn oba puta dobio najviše glasova, što je među unutarstranačkom desnicom razvilo mit da su se brojni simpatizeri i članovi desnog UKIP-a preko interneta registrirali samo kako bi glasali za Corbyna i time uništili Laburističku partiju.[8]

Ali bez obzira na neprijateljstvo koje Corbyn ima u vlastitoj stranci, činjenica je da uživa masovnu potporu te da je potporom stranačke baze (neodvojive od sindikata i širih slojeva)[9] došao na čelno mjesto glavne opozicijske partije u Velikoj Britaniji. Ta činjenica nam govori da, unatoč problemima, laburisti i dalje imaju čvrstu bazu u sindikatima, među radničkom klasom te među širim slojevima koji su pokazali veliki interes za promjene u vodstvu laburista. Ovakav model glasanja na unutarstranačkim izborima možda je najdemokratičniji mogući način izbora u nekoj stranci te se može reći da predstavlja svojevrstu branu od udaljavanja političke stranke od njezine organske baze. Tako se sprječava

petrificiranje stranačkog vodstva i korumpiranje raznih mreža povjerenja koje postoje unutar same stranke, često zasnovano na klijentelističkim partikularnim interesima. Na primjer, za djelovanje Laburističke partije danas vrlo veliku ulogu ima grassroots organizacija Momentum koja podržava Corbyna i neslužbeno je pridružena laburistima kao stranci.[10] Momentum je primjer takvog jednog širokog pokreta koji okuplja s lokalnih razina mnoge socijalne pokrete s ciljem njihove mobilizacije i ojačavanja transformativnih procesa u Laburističkoj partiji.

Što možemo naučiti iz primjera britanskih laburista?

Da postoje jake veze između sindikata i političkih stranaka, kao i odnos prema grassroots pokretima, nije samo karakteristika Laburističke partije, ali nesumnjivo su laburisti trenutno najpozitivniji primjer jer se u njima, kao tradicionalnoj stranci ljevice, događaju promjene koje bude nadu. Kada pogledamo cijelu povijest nastanka i razvoja socijalne države na Zapadu, nailazimo na bezbroj primjera jako organiziranih sindikata i socijaldemokratskih stranaka koji su zajedno izborili onaj nivo radničkih prava i socijalnog standarda koji je bio moguć zahvaljujući specifičnim poratnim okolnostima (dominacija kejnzijanskog privrednog modela, Marshallov plan, prevencija ponovnog fašizma, jak pritisak i strah od jačanja realsocijalističkog bloka itd.). Kako Hrvatska nije bila dio tog bloka zapadnih zemalja koje su gradile socijalnu državu, ali nije bila ni dio realsocijalističkog istočnog bloka, restauracijski procesi kojih smo svjedoci zadnjih četvrt stoljeća upućuju nas na nešto drugačiji i specifičniji kontekst glede perspektiva sindikalne i političke borbe. Osim što nema stranke s razvijenom infrastrukturom koja ima sindikalno-radničku bazu, nema ni velikih sindikata koji nastoje preći granice partikularnog sindikalnog djelovanja. Stranačka iznimka bili su Hrvatski laburisti-stranka rada, no oni su danas, od nekoć treće političke snage u zemlji, postali vrlo minorna i marginalna stranka bez nekih perspektiva za oporavak.[11] S druge strane, borbeniji sindikati uglavnom su manji sindikati, bez većih veza sa središnjicama koje imaju tu privilegiju da budu „socijalnim partnerima“ u pregovorima s

predstavnicima visoke politike.

Da bi lijeva politička stranka postigla rezultate na elektoralističkoj razini, njezin rad utoliko mora biti jači na terenu – sa socijalnim pokretima, u lokalnim sredinama, na konkretnim problemima te sa sindikatima kao organizacijama radničke klase koji, bez obzira na okoštalo vodstvo i politički konformizam, i dalje posjeduju zavidnu infrastrukturnu razinu koja se ne može stvoriti preko noći u slučaju kada se politička stranka kreće stvarati ex nihilo, takoreći u vakuumu. Povijest Laburističke partije u Velikoj Britaniji daje nam pouku u tom smislu, ali jednako tako i otežava stvar – vodeći se drugim primjerima lijevih i nominalno lijevih stranaka u Europi čini se da su britanski laburisti više iznimka nego pravilo. K tome, situacija je još znatno teža kada se uzme u obzir činjenica da u Hrvatskoj, kao i u većini zemalja koje su devedesetih restaurirale kapitalizam, nema stranaka koje tradicionalno imaju uporište u sindikalnoj bazi, a s druge strane je i sama sindikalna baza razjedinjena i rascjepkana i iza sebe nema dugogodišnje značajne uspjehe na području radničke borbe. Kako ovdje transformirati i ojačati sindikalnu scenu, a ujedno i stvoriti poveznice s politikom (od lokalne do nacionalne razine) koja neće, slijedeći strukturnu logiku trenutnog političkog polja, skliznuti u endžioizam i partikularne identitetske politike, ostaje otvoreno pitanje na koje se odgovore može i mora tražiti u praksi te prateći različita iskustva i učeći iz njih. Kod nas nema političke stranke koja je u iznimnim povijesnim okolnostima gradila socijalnu državu, ali zato je, nasreću, još uvijek prisutno nasljeđe onih koji su nastojali napraviti i korak dalje od same socijalne države.

Bilješke

[1] Po tim pitanjima i mnogim drugima koja se tiču odnosa sindikata i lijevih političkih stranaka već je pisao Jovica Lončar:

<http://radnickaprava.org/tekstovi/clanci/jovica-loncar-cemu-s-luzi-sindikarno-organiziranje-i-kakve-veze-ljevica-ima-s-tim>.

[2] Stvaranje socijalne države u Velikoj Britaniji dobro je prikazano u dokumentarnom filmu Kena Loacha The Spirit

of '45: <http://www.imdb.com/title/tt2332801/>.

[3] Koliku važnost NHS ima i danas te u kojoj se opasnosti nalazi od strane konzervativnih neoliberalnih politika svjedoči nedavni veliki marš u Londonu, pod vodstvom Laburističke partije, s ciljem obrane NHS-a: <https://www.theguardian.com/society/2017/mar/04/nhs-funding-cuts-protest-march-london-jeremy-corbyn>.

[4] Neoliberalni konsenzus obuhvaćen je mjerama poput privatizacije državnih poduzeća, liberalizacije i deregulacije tržišta te uspostavljanja čvrstog zakonskog okvira koji omogućava zaštitu privanog vlasništva. Na njemu od pada Berlinskog zida i Washingtonskog konsenzusa (<https://www.britannica.com/topic/Washington-consensus>) participiraju i desne i nominalno lijeve vlade.

[5] Više o „New Labour“: <http://www.independent.co.uk/news/uk/new-labour-what-do-es-it-stand-for-left-behind-1306672.html> i tačerovskoj ostavštini po tom pitanju: <http://www.independent.co.uk/news/uk/politics/margaret-thatchers-legacy-spilt-milk-new-labour-and-the-big-bang-she-changed-everything-8564541.html>.

[6] Corbyn je već u više navrata imao problema s unutarstranačkom blerističkom desnicom - prvi puta nakon Brexita

(<https://www.theguardian.com/politics/2016/jun/26/labour-crisis-how-coup-plot-jeremy-corbyn-gathered-pace>), a drugi puta sada nakon pobjede na lokalnim izborima u Stokeu, ali poraza u Copelandu (<http://www.bbc.com/news/uk-politics-39102703>). Interesantna je okolnost upravo činjenica da su bleristi svoje djelovanje usmjereno protiv Corbyna intenzivirali baš u trenutku pred izbore u Stokeu i Copelandu.

[7] Struktura glasova za Corbyna i njegove protukandidate detaljno je prikazana ovdje: <https://www.theguardian.com/politics/2016/sep/24/labour-leadership-jeremy-corbyn-wins-landslide-victory-party>. Bez obzira što je činjenica da je Corbyn dobio znatno više glasova među registriranim podržavateljima i sindikalnim simpatizerima kao pridruženim članovima, Corbyn je u svakom navratu dobio i najviše glasova među punopravnim

članovima stranke.

[8] Mnogo se ljudi prijavilo preko interneta za 3 funte s ciljem glasanja na unutarstranačkim izborima u Laburističkoj partiji:

http://www.huffingtonpost.co.uk/entry/registered-supporters-in-labour-leadership-election-jeremy-corbyn-owen-smith_uk_578fa783e4b046a0b614988c.

[9] Dobar primjer za to je sindikat Unite, o čemu više ovdje: <http://radnickaprava.org/tekstovi/intervjui/bob-fazakerley-laburisticku-stranku-vracamo-u-ruke-radnika>.

[10] Više o Momentumu: <http://www.peoplesmomentum.com/>.

[11] Hrvatski laburisti-stranka rada na parlamentarnim izborima 2011. godine osvojili su 6 mandata te time se pozicionirali odmah iza SDP-a i HDZ-a te, što je ovdje još važnije, kao jedina stranka ljevičije od nominalno lijevog SDP-a koja je u četvrt stoljeća hrvatskog parlamentarizma postigla takav uspjeh. Zasiurno je jedan od razloga za to činjenica da su Hrvatski laburisti zapravo nastali iz dijela sindikalne baze. Za nastanak, razvoj, kao i kasniju propast Hrvatskih laburista vrijedi posvetiti zasebni tekst.